

اسلام و دموکراسی در ایران

پژوهشی در سیر مجادلات فقها و روشنفکران
درباره نقش آرای مردم در حکمرانی

■ امیردبیری مهر ■

www.ketab.ir

نقد فرهنگ

۱۴۰۰

• سرشناسه: دبیری مهر، امیر، ۱۳۵۶ -
• عنوان و نام پدیاآور: اسلام و دموکراسی در ایران: پژوهشی در سیر مجادلات فقها و روشنفکران درباره نقش آرای مردم در حکمرانی / امیر دبیری مهر؛ ویراستار سمیرا گودرزی.
• مشخصات نشر: تهران: نقد فرهنگ، ۱۴۰۰.
• مشخصات ظاهری: ۲۸۸ ص: ۲۷/۵×۱۴/۵ س.م.
• شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۸۲-۸۶-۲
• وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
• موضوع: دموکراسی- ایران- جنبه‌های مذهبی- اسلام؛ دموکراسی- جنبه‌های مذهبی- اسلام؛ دموکراسی- جنبه‌های مذهبی- ایران
• رده‌بندی کنگره: BP۲۳۰/۱۴
• رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۳
• شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۵۸۴۹۰

www.ketab.ir

نقد فرهنگ

 @naqdefarhangpub
  www.naqdefarhang.com
  naqdefarhangpub

نشانی: پردیس، میدان عدالت، خ فروردین جنوبی، خ سعدی، مجتمع قائم ۱، بلوک A2، واحد ۲۰۳
 تلفن: ۷۶۲۷۶۷۴۸ | مراکز پخش: ۶۶۴۶۰۰۹۹، ۶۶۴۶۷۰۰۷، ۶۶۴۸۶۵۳۵

• نام کتاب: اسلام و دموکراسی در ایران: پژوهشی در سیر مجادلات فقها و روشنفکران درباره نقش آرای مردم در حکمرانی

• نویسنده: امیر دبیری مهر • ویراستار فنی: سمیرا گودرزی

• نوبت چاپ: اول • سال انتشار: ۱۴۰۰ • تیراژ: ۵۰۰ نسخه

• قیمت: ۸۵۰۰۰ تومان • شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۸۲-۸۶-۲

© کلیه حقوق محفوظ و مخصوص انتشارات نقد فرهنگ است.

فهرست

پیشگفتار ۱۱

دفتر نخست:

بازشناسی آرای صاحب نظران: توصیف تاریخی و گفتمانی

مقدمه ۳۱

گفتار اول: دیرینه شناسی تعارض و تقابل عملی در باره اسلام و دموکراسی در ایران . ۳۵

مشروطه: آغاز بیداری ۳۹

نخستین احزاب سیاسی در ایران ۴۱

رهبران مذهبی و روحانیان بخشی از ساخت قدرت ۴۲

پیام آوران دموکراسی در عصر مشروطه: تولد گفتمان اسلام و دموکراسی (اسلام

دموکراتیک یا دموکراسی اسلامی) ۴۴

آزادی خواهانی در کسوت روحانی ۵۴

نهضت اسلامی و انقلاب: مجالی جدید برای تعارض های عملی ۶۱

جمهوری اسلامی، کانون تعارض ها ۶۵

گفتار دوم: مروری کلی بر مباحث نظری صاحب نظران درباره ارتباط اسلام و دموکراسی دو

رویکرد متفاوت در تفکر پیرامون اسلام و دموکراسی ۷۰

۱. موافقان سازگاری اسلام و دموکراسی چه می گویند؟ ۷۶

۲. موافقان تفسیرگرا و بی پروای سازگاری اسلام و دموکراسی چه می گویند؟ ۸۲

۴. مخالفان سکولار سازگاری اسلام و دموکراسی چه می‌گویند؟ ۹۶
- گفتار سوم: مفاهیم اساسی ۱۰۰
- هرمنوتیک ۱۰۰
- لیبرالیسم، رهایی از پندارهای فرا انسانی ۱۲۲

دفتر دوم:

بررسی آرای متعارض درباره اسلام و دموکراسی در ایران

- گفتار اول: نگرش سنت‌گرایانه به رابطه اسلام و دموکراسی: آرای قائل به عدم سازگاری ۱۴۴
- شیخ فضل‌الله نوری: پیشگام روحانیان در مخالفت با حکومت مشروطه و دموکراسی ۱۴۴
- سید حسین نصر فیلسوفی سنتی و مخالف کلامی سازگاری همه ابعاد دین با مدرنیسم ۱۵۴
- مصباح یزدی: ستیز با لیبرالیسم و نتایج آن از جمله دموکراسی ۱۶۹
- گفتار دوم: نگرش مدرن سکولاریسم به رابطه اسلام و دموکراسی، آرای قائل به عدم سازگاری حاکمیت انسانی با حاکمیت خدا ۱۸۰
- حاتم قادری: مخالف سرسخت سازگاری آئوریه امام و عقلانیت جمعی ۱۸۰
- سید جواد طباطبایی: امتناع سازگاری سنت و تجدد ۱۸۵
- گفتار سوم: نظریه پردازان دوره انتقال یا اسلام‌گرایان اصول‌گرا ۱۹۴
- میرزا محمد حسین نایینی: آغاز سازگاری اسلام و دموکراسی از منظر اصول‌گرایی ۱۹۴
- رابطه اسلام و دموکراسی در اندیشه مرتضی مطهری ۲۰۴
- علی شریعتی: موافق سازگاری دموکراسی متعهد با اسلام ۲۲۱
- گفتار چهارم: نگرش قائل به دموکراسی دینی: آرای متفکران معتقد به سازگاری اسلام و دموکراسی ۲۳۴
- عبدالکریم سروش: تفسیرگرایی موافق سازگاری اسلام و دموکراسی ۲۳۴
- محسن کدیور: یک روحانی در کسوت مدافع دموکراسی اسلامی ۲۴۰

پیشگفتار

قصه حکومت‌های ستمگر، که در تاریخ ثبت شده و برای بشر قابل استناد است، ماجرای مفصل، سوزناک و مملو از فجایع و جنایات، تهدید و تطمیع، زران‌دوزی و زورمرداری و فریب و ریا است و آنکه قربانی حقیقی این تکاپوهای عنیف بود «انسان» و آنچه مطرح نبود حقوق، آسایش و آرامش^۱ انسان‌ها بوده است. انسان‌ها در تاریخ شرق و غرب و در برابر حکومت‌ها نه تنها صاحب حق نبودند، بلکه موظف به تکالیفی بودند که سرپیچی از آن‌ها مستوجب مجازات‌های سبک و سنگین بود.

ادیان الهی و رسولان نیک‌سیرت، که همه از مشرق برخاسته‌اند، نیز دغدغه کرامت انسانی در دنیا و آخرت داشتند، و در برابر فرعونیت و طغیان بشر قدرت طلب قرار گرفتند و چه بسیار جهدهای نظری و جهادهای عملی که برای دوسویه کردن حقوق متقابل مردم و حاکمان از جانب این رسولان الهی صورت گرفت.

اما در غرب ماجرا شکل دیگری داشت و زمانی که کلیسا به عنوان متولی مسیحیت از کانون قدرت به پیرامون رفت، و در حقیقت با کنار رفتن خدا از عرصه تنگ دنیا، جا برای ظهور و بروز انسان مسیحی باز شد و «انسان» در کانون توجه «انسان» قرار گرفت، به شکل طبیعی حقوق انسان‌ها هم محل بحث واقع شد.

۱. آسایش معطوف به رفاه مادی است مانند: مسکن، شغل، بهداشت، پس‌انداز، حمل و نقل مطمئن و راحت، تفریح و سفر و... که تمدن‌ها از جمله دولت‌ها و نظام‌های اجتماعی متکفل تدبیر و تأمین آن‌ها هستند، اما آرامش معطوف به طمأنینه و سکینه داخلی و درونی است که فرهنگ‌ها (مجموعه باورها، ارزش‌ها، هنجارها و ایستارها) متکفل تأمین آن‌ها هستند. رابطه این دو، یعنی آسایش و آرامش و تمدن و فرهنگ، دوسویه، متقابل و تعاملی است و بر یکدیگر تأثیر و تأثیر دارند.